

Bonusinnhold Hedningsamfunnet historie (Humanist forlag 2020)

Her er tekst som ble kuttet fra boka etter første gjennomlesing. Vi kuttet det fordi det ble litt mye oppramsing av faktainformasjon, men det kan kanskje være interessant for spesielt interesserte.

Mye av det handler om hvordan organisasjonen utviklet seg.

Mer info om boka: <http://evengran.no/hedningbok/>

xx

Om organisasjonen

Hedningsamfunnet har alltid vært en liten organisasjon. Det har blitt arrangert årsmøter hvert år der alle medlemmer har møte- og stemmerett. Her er det altså ingen fylkeslag som velger sine delegasjoner inn til årsmøtet. Alle medlemmer har møte- og stemmerett. På årsmøtene har nye styrer blitt valgt, man har vedtatt resolusjoner og justert vedtektene.

I tillegg til sentralnivået har det i varierende grad vært lokallag ulike steder i landet. Disse lokallagene har aldri hatt noen automatisk representasjon inn til de sentrale organene, og har operert som frittstående enheter underlagt Hedningsamfunnets vedtekter og idegrunnlag. Hovedvekten har alltid ligget i Oslo, med den ukentlige «gatepraten» i Oslo sentrum som hovedaktivitet. Ulike arbeidsgrupper har kommet og gått i årenes løp, som for eksempel Lilith-gruppa (kvinnegruppe) og skolegruppa som ble opprettet ved oppstarten i 1974. Ofte når det har vært aktivitet utenfor Oslo, har aktive i Oslo reist ut og møtt lokale medlemmer. Det var tilfelle ved to av Hedningsamfunnets mest medieomtalte aksjoner i Drammen og Bergen. Det har sporadisk vært protester mot Oslo-dominansen i organisasjonen. I 1979 tok for eksempel lokallaget i Trondheim over ansvaret for medlemsbladet *Oss hedninger imellom*, etter misnøye med at det ble litt for mye innforstått Oslo-stoff i bladet. Ved oppstarten i 1974 var det tre lokallag, men alle i Oslo-regionen: Oslo, Asker og Bærum, Lillestrøm og Ås. De hadde også kontakt med folk i Trondheim og Bergen. Opp gjennom årene har Hedningsamfunnet hatt lokallag eller kontaktpersoner i Bergen, Trondheim, Stavanger, Sandnes, Haugesund, Kristiansand, Larvik, Sandefjord, Tønsberg, Halden, Skien/Porsgrunn, Arendal, Molde, Kristiansund, Namsos/Namdalen, Ås, Lillestrøm, Rindal og Tromsø med flere. I de fleste utgaver av *Oss hedninger imellom* har medlemmene

kunnet se oppdaterte oversikter over de lokale kontaktene. I 1976 ble *Hedensk universitetslag* dannet. De var på det meste rundt 30–40 medlemmer og rundt 10–12 aktive.

Økonomisk kan man få inntrykk av at det har vært sammenhengende krise i alle år. Nærmest hvert eneste nummer av *Oss hedninger imellom* inneholder en bønn om penger og at eksisterende medlemmer må betale kontingenten. Likevel har organisasjonen alltid holdt hodet over vannet uten å pådra seg gjeld eller andre forpliktelser. I 2009 fikk Hedningsamfunnet en arv på opp mot en million kroner, hvor i overkant av 600 000 ble utbetalt. Mye av dette ble brukt til å honorere en daglig leder, Morten Rølling, i en periode samt å betale ut honorar til Christina Dahl for arbeidet med å vedlikeholde Hedningsamfunnets nettsider. Denne måten å bruke pengene på skapte intern strid.

Ut over dette kommer jeg ikke til å ta for meg Hedningsamfunnets organisasjonsliv i særlig grad. Det må likevel nevnes at det her, som vel i de fleste organisasjoner, finnes folk som er veldig interessert i vedtekter og forretningsorden. Det har vært mye diskusjon rundt dette opp gjennom årene. Der slike diskusjoner er relevant for brytninger av personlig eller innholdsmessig art i organisasjonen, vil det bli nevnt. Ellers ikke.

Følgende personer har vært forkvann/styreleder opp gjennom årene.

- 1974–78: Dagfinn Eckhoff (forkvann)
- 1978–79: Terje Sværd (forkvann)
- 1979–80: Tom Egil Berland (forkvann)
- 1980–83: Harald Fagerhus (forkvann)
- 1983–91: Dagfinn Eckhoff
- 1991–93: (ingen leder)
- 1993–94: Harald Fagerhus
- 1994–97: Halvor Raknes Johansen
- 1997–99: Harald Fagerhus
- 1999–2003: Alastair Grant Mackenzie
- 2003–2004: (ingen leder)
- 2004–2007: Harald Fagerhus
- Vår 2007: Morten Rølling
- 2007 (mai)–2012: Dagfinn Eckhoff

- 2012–2014: Eystein Emberland
- 2014–15: Siv Helene Sinober
- 2015–16: Torleif Werenskiold
- 2016–17: Morten Guldborg
- 2017–2020: Dagfinn Eckhoff

Hvordan formålsparagrafen har utviklet seg, sier også noe om selvbildet. Formålsparagrafen som ble vedtatt på årsmøtet den 1. november 1975 er litt kortere, og har litt tydeligere brodd mot kristendommen enn «trosbekjennelsen» de vedtok i begynnelsen av 1974. Den lyder som følger:

«Det norske hedningsamfunn vil arbeide for erkjennelsen av menneskers egenverd og samhörighet. Vi vil arbeide for frigjøring fra autoritære religioner og trosretninger som reduserer og splitter mennesker, som hevder at vårt menneskeverd avgjøres av vårt forhold til en gud, og som hemmer tanker og følelser med dogmer og normer. Spesielt vil vi motarbeide Den norske kirke og andre religiøse maktorganisasjoner.»

I 1984 kom det inn en setning om at man «vil arbeide for livssynsfrihet og motarbeide livssynsdiskriminering», og på årsmøtet i 1990 ble de enige om at ordet «sine» skulle settes inn før «dogmer og normer» – en spissing som pekte på at det var nettopp de kristne som undertrykket med normer og dogmer. Ellers var formålsparagrafen stort sett uendret fra 1975 til 2013. Den siste setningen har alltid vært den mest omdiskuterte, blant annet fordi den har skapt problemer for Hedningsamfunnets gjentatte forsøk på å bli godkjent som støtteberettiget livssynsamfunn. I 1984 ble det innført en mildere formulering fordi Hedningsamfunnet angivelig ikke ville at noen skulle tro de var imot Den norske kirkes rett til å eksistere, men trolig også fordi de ønsket de å bli tatt opp som medlem i IHEU (nå Humanists International) – den internasjonale humanistunionen der også Human-Etisk Forbund er medlem. At denne formuleringen var sterkt medvirkende til at de tapte en rettssak om å bli godkjent som støtteberettiget livssynsamfunn i november 1983 spilte også inn. Den nye formuleringen ble «Vi vil arbeide for å svekke de religiøse maktorganisasjonenes posisjon, spesielt statskirkens». I 2005 var ambisjonene om å bli medlem i IHEU lagt døde, så da ble den gamle og mer kirkefiendtlige formuleringen fra 1975 gjeninnført. Så, åtte år senere, i 2013, ble Hedningsamfunnets formålsparagraf mildnet nok

en gang. Det skjedde i en tid da Hedningsamfunnet på nytt prøvde å bli godkjent som støtteberettiget livssynsamfunn, og gjennomført i håp om å øke sjansene for å bli godkjent. Denne endringen har blitt stående. På slutten av 2017 endret organisasjonen navn til «Ateistene». Dagens formålsparagraf lyder som følger:

«Ateistene er en organisasjon for mennesker som ikke tror på guder eller bekjenner seg til noen religion. Vi arbeider for å fremme toleranse og menneskeverd og kjemper mot religiøs intoleranse. Vi arbeider for å fremme menneskers mulighet for livsutfoldelse, og stimulere den frie tanke. Vi arbeider for livssynsfrihet, som omfatter så vel religionsfrihet som frihet fra religion. Gjennom å appellere til medmenneskelighet og sunn fornuft og ved å kritisere religiøse vrangforestillinger vil vi bidra til et bedre samfunn og lykkeligere mennesker.»

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Som mange andre organisasjoner har også Hedningsamfunnet ønsket å ære dem som æresbør. Det første æresmedlemmet i Hedningsamfunnet det rapporteres om¹ er den norske historikeren og sosialistiske politikeren Trygve Bull. Men han ble nok utropt til æresmedlem uten egentlig å være medlem, innrømmer Dagfinn Eckhoff i dag.

Ellers har følgende personer blitt utnevnt til æresmedlemmer av Hedningsamfunnet:

- 1985: Andreas Edwien
- 1986: Terje Sværd (mye fram og tilbake, men endelig trukket tilbake i 2012)
- 2000: Erik Eckhoff
- 2004: Dagfinn Eckhoff
- 2006: Ronnie Johanson
- 2007: Harald Fagerhus
- 2007: Arild Karlsen (trukket tilbake i 2008)

Vi skal komme tilbake til konfliktene rundt Sværd og Karlsens æresmedlemskap senere.

Ellers går det fram av lista at Hedningsamfunnet først og fremst har brukt æresmedlemskapet for å hedre sine egne for lang og tro tjeneste.

I 2007 fant de opp en ny æresbevisning; «æreshedning». Dette var ment som en pris eller en utnevnelse som Hedningsamfunnet kunne gi til folk de syntes hadde gjort en utmerket jobb for hedningsaken i Norge, men uten at vedkommende trengte å være medlem. Det året ble

Kristopher Schau, Øystein Karlsen og Morten Ståle Nilsen utnevnt til «æreshedninger» for tv-serien «De 7 dødssyndene» på NRK² – en serie Schau lanserte blant annet ved å proklamere at «denne høsten dør kristendommen i Norge!». Siden har det ikke blitt utnevnt noen «æreshedninger».

Når det gjelder målrettet ungdomsarbeid har det vært smått. På årsmøtet i 1986 ble det opprettet en hedensk ungdomsgruppe med Terje Norderhaug som leder, med mål om «*å vekke ungdom og andre fra religiøs døs ved å ha kampanjer mot skolens kristendomsindoktrinering og annen religiøs hjernevask av ungdom*». Året etter, i 1987, rapporteres det på årsmøtet at det ikke har skjedd så mye annet enn at ungdomsgruppa har hatt stiftelsesmøte samt at det hadde blitt opprettet en hedensk ungdomsgruppe på Ski ungdomsskole.³ Ifølge et styrereferat fra 7.5.1987 prøvde denne gruppa å arrangere et møte om kristendom på skolen, men plakaten ble raskt stemplet som «hedningeporno» og fjernet. Møtet ble likevel arrangert. Gruppa delte også ut brosjyrer på lærerværelset og på skolen. Læreren til de hedenske skoleelevene, Arne Havnås, et kjent medlem i Hedningsamfunnet, ble deretter innkalt til den lokale sognepresten som lurte på hva slags kristendomsundervisning han drev med. Havnås skal deretter ha blitt fratatt ansvaret for faget, meldes det i styrereferatet. Så ble det stille på ungdomsfronten fram til 2016. Da ble det gjort et forsøk på å starte en ungdomsgruppe kalt «Unge hedninger».⁴ Men det ser ikke ut til å ha blitt noe særlig aktivitet. Det står ingenting om ungdomsarbeid på Ateistenes nettsider pr. august 2019. Det eneste vi finner av aktivitet fra «Unge hedninger» er et kritisk innlegg mot Human-Etisk Forbunds ungdomsorganisasjon Humanistisk Ungdom (HU), som i april 2016 gikk ut og kritiserte moderorganisasjonen Human-Etisk Forbund for å være for religionskritisk. Det var naturlig nok ikke «Unge hedninger», representert ved Paul Omar Lervåg og Maja Eline Dahl Sæternes, enig i.⁵

I 1986 ga Hedningsamfunnet opp et forsøk på å melde seg inn i den internasjonale humanistunionen IHEU. I 2011 vedtok organisasjonen isteden å knytte seg til den USA-baserte ateistiske paraplyorganisasjonen «*Atheist Alliance International*» (AAI).⁶ Hedningsamfunnet meldte seg inn og fikk velkomstbrev fra AAI i januar 2012. Det ble imidlertid rot med betaling av medlemskontingenten (225 dollar årlig), og i august 2019 ble det avdekket at Hedningsamfunnet/Ateistene *ikke* er medlem i AAI til tross for at informasjon om denne internasjonale tilknytningen har stått på fast plass i kolofonen på

medlemsbladet siden starten av 2012.⁷ Ut over dette har ikke Hedningsamfunnet noen formelle internasjonale tilknytninger. Opp gjennom årene har imidlertid internasjonale spørsmål vært viktig for organisasjonen. Gjennom 80-tallet var situasjonen i Sverige spesielt interessant for hedningene. Det ble blant annet knyttet bånd til Human-Etisk Forbunds svenske søsterorganisasjon «Human-Etiska Förbundet» (nå «Humanisterna»), som framstilles som mer religionskritisk enn det norske forbundet.⁸ Det ble tatt inn flere artikler i *Oss hedninger imellom* av styrelederen i det svenske forbundet, Anders Aspegren.⁹ I 1987 klaget Hedningsamfunnet til det svenske diskrimineringsombudet over en leder i Svenska kyrkans medlemsblad som slår fast at «Rasisme er naken, brutal hedendom». Det ville ikke Hedningsamfunnet vite av, og påpeker sin antirasistiske agenda.¹⁰

Jevnlig er det rapporter i medlemsbladet fra enkeltmedlemmer som har vært på reise på ulike ateisttreff og konferanser i utlandet. Ronnie Johansons kontakter i Peru førte blant annet til at hans bok «Guds lille brune» kom ut på spansk i 2004.¹¹ De siste årene har Hedningsamfunnet knyttet bånd til sekulære krefter fra land med muslimsk majoritetsbefolkning. I 2013 fikk de besøk av den egyptiske sekulære aktivisten Aliaa Magda Elmahdy¹² og de siste årene har de jobbet med å knytte bånd til sekulære aktivister med muslimsk bakgrunn som for eksempel organisasjonen Ex-muslims of Norway.¹³

XXXXXXXXXXXX

Fjernet pga. gjentakelse:

En annen sak som ble debattert, var navnet. Var det riktig å bruke et begrep som *hedning* når dette var så stigmatisert? Det store flertallet mente ja. Begrunnelsen var at man burde ta eierskap til navnet og legge noe positivt i det. At navnet rent PR-messig vekket oppmerksomhet var jo også hevet over enhver tvil. Navnet provoserte. Det var edgy og rebelsk. Og det var godt egnet til å engasjere ungdommer som gjerne ville trække halleluja-menighetene på tærne.

I den første utgaven av *Oss hedninger imellom* skriver Erik Eckhoff at ordet *hedning* opprinnelig betyr «de andre folkene», de som bodde omkring Israel men hadde en annen religion. Han slo fast at de kristne gjennom tidene har greid å få ordet til å bety et slags laverestående vesen eller en usivilisert og barbarisk person. «Det bør vi ta som en utfordring! La oss gi ordet en ny betydning, et bedre innhold!» slo Eckhoff fast. Han viste til

at ordet «quaker» opprinnelig var et skjellsord kvekerne fikk i England fordi de ristet og skalv under gudstjenestene, men at kvekerne selv hadde tatt i bruk dette skjellsordet med stor suksess. Strategien til et sterkt religiøst trosamfunn fungerte med andre ord som inspirasjon for det nystartede Hedningsamfunnet.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Internett nevnes for første gang i 1995. I pausen under et møte der Hedningsamfunnet presenterte seg for Human-Etisk Forbund, «*viste Halvor fram Hedningsamfunnets Internetsatsing ved at en datamaskin var satt fram og via telefonlinjene var koblet direkte til Internet*» kan vi lese i medlemsbladet.¹⁴ Under presentasjonen kunne interesserte se Hedningsamfunnets «presentasjon på World Wide Web med bilder, tegninger, utmeldingsskjema (fra Den norske kirke, bestillingsskjema for hedenske artikler med mye mer». Omtrent samtidig oppretter Hedningsamfunnet, med Andreas Heldal-Lund og Thomas Gramstad i spissen, et eget nettdomene, Hedning.no med tilhørende epostadresser og en intern diskusjonsgruppe – Hedninglisten – der mye av den interne debatten etter hvert skulle flytte seg. I 1997 trykket *Oss hedninger imellom* åtte sider klipp og lim fra nettet, men det ble fort slutt på det.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Nyhetsformidling var i lang tid høyt prioritert på Hedningsamfunnets nettsted. I 2010 endret de publiseringsplattform til Newsflow – et publiseringsystem beregnet for nettaviser. Nettsiden deres bar preg av det i mange år. I 2018 skrotet de Newsflow og skiftet over til Wordpress. De nye sidene har fortsatt mye vekt på nyheter. I forbindelse med navneskiftet til Ateistene, flyttet de også sidene over til en ny adresse: Ateistene.no. I skrivende stund er nettstedet mangelfullt, uten for eksempel informasjon om styremedlemmer og kontaktpersoner.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

En annen ting Hedningsamfunnet stadig jobbet med, var å vedta høringsuttalelser i saker som for eksempel kunstig befruktning, omskjæring av gutter, religionsfaget i skolen, mot kristne formålsparagrafer eller statskirkeordningen. Heller ikke dette førte til noe internt bråk eller protestutmeldinger, men det førte ikke til nevneverdig oppmerksomhet heller, hovedsakelig fordi standpunktene deres var forutsigbare og gammelt nytt.

¹ Oss hedninger imellom, nr. 4-1985

² Oss hedninger imellom, nr. 4-2007

³ Oss hedninger imellom, nr. 4-1986, 4-1987

⁴ Oss hedninger imellom, nr. 1-2016

⁵ Fritanke.no, 4.5.2016, «DEBATT: Alt for mye religionskritikk, HU?»

⁶ Oss hedninger imellom, nr. 2-2011

⁷ Dette kom fram i arbeidet med denne boka, etter spørsmål fra forfatteren.

⁸ Oss hedninger imellom, nr. 1-1992

⁹ Oss hedninger imellom, nr. 2-1987, 4-1982

¹⁰ Oss hedninger imellom, nr. 3-1987

¹¹ Oss hedninger imellom, nr. 1-2005

¹² Oss hedninger imellom, nr. 1 og 2-2013

¹³ Fritanke.no, 24.3.2019, «Glissent oppmøte på Ateistenes dag»

¹⁴ Oss hedninger imellom nr. 2-1995